

Europaforum Norra Sveriges synpunkter kring URFOLKSFORSKNING inom HORIZON 2020 2013-03-15

Europaforum Norra Sverige är ett partnerskap och nätverk för politiker på lokal och regional nivå som täcker de fyra nordligaste regionerna i Sverige: Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland.

Målet är att öka kunskapen och medvetenheten om politiken på EU-nivå, men framförallt att öka engagemanget i utformningen av EU:s politik i frågor som gäller norra Sverige.

Våra synpunkter representerar ställningstaganden från förtroendevalda i de fyra nordligaste regionerna i Sverige. Synpunkterna har formats i nära samarbete mellan regionerna.

Enligt det generella [positionspapper](#) som EFNS antog 30 mars 2012 - med fokus på Horizon 2020 – har regionen specifika starka forsknings- och näringslivsområden som är av strategisk betydelse både för EFNS och för NSPA (Northern Sparsely Populated Areas i norra Europa - Norge, Sverige och Finland), liksom för Europa i ett större sammanhang. Regionen har också nära samverkan inom Barentsregionen, som därmed även inkluderar norra Ryssland.

EFNS regionen - liksom NSPA - har många likartade förutsättningar, som en stor geografisk yta och därmed distanser, samt ett kallt klimat. Regionen har bara 4.9 innevånare/km², och det har ingen annan region inom EU. NSPA nätverket består av 14 regioner och samverkar på den Europeiska arenan.

Urfolk i Barentsregion utgörs av den samiska befolkningen (inom Sapmi - Norge, Sverige, Finland och Ryssland) samt Nenets och Vepsian i Ryssland och i regionen finns idag både samiska och arktiska forskningscentrum och forskargrupper, som även samverkar internationellt.

Urbefolkningsforskning - forskningsbaserad kunskap för hållbar utveckling.

Urbefolkningar finns både i andra delar av Europa och i hela världen - t.ex. den Arktiska regionen inkl. Barentsregionen, Afrika, Asien, Australien, Nord- och Sydamerika - och har likartade behov av forskning och innovation, för att säkerställa forskningsbaserad kunskap för en hållbar utveckling.

I det pågående förarbetet inför Horizon 2020 finns t.ex. skrivningar kring "*minorities and indigenous people*" med fokus på "*Reflective societies - Cultural heritage and European identity*".

“The aim is to contribute to an understanding of Europe's intellectual basis: its history and the many European and non-European influences; as an inspiration for our lives today. Europe is characterized by a variety of different peoples (including minorities and indigenous people), traditions and regional and national identities as well as by different levels of economic and societal development. Migration and mobility, the media, industry and transport contribute to the diversity of views and lifestyles. This diversity and its opportunities should be recognized and considered.

European collections in libraries, including digital ones, archives, museums, galleries and other public institutions have a wealth of rich, untapped documentation and objects for study. These archival resources, together with intangible heritage, represent the history of individual Member States but also the collective heritage of a European Union that has emerged through time. Such materials should be made accessible, also through new technologies, to researchers and citizens to enable a look to the future through the archive of the past. Accessibility and preservation of cultural heritage in these forms is needed for the vitality of the living engagements within and across European cultures now and contributes to sustainable economic growth”.

Men en hållbar utveckling – med fokus på urbefolkningar – förutsätter forskning och innovation inom flertalet områden i Horizon 2020. I första hand inom ”Samhälleliga utmaningar” kan EFNS- och NSPA regionen då utgöra ett Europeisk forsknings- och innovationscentrum - samt ”demonstrations- och pilotmiljö” - inom områden som:

- Hälsa, befolkningsutveckling och välbefinnande.
- Livsmedelsförsörjning, hållbart jordbruk och bioekonomi.
- Ren, säker och effektiv energi.
- Smart, grön och integrerade transport.
- Klimatåtgärder, resurseffektivitet och råvaror.
- Inkluderande och innovativa samhällen.

Även Excellent Science – t.ex. forskarörlighet mellan universitet inom Europa och världen – och Industrial Leadership, - t.ex. med fokus på innovativa små och medelstora företag, inom relevanta näringar - är avgörande för en hållbar utveckling för urfolkningar.

EU2020 pekar ut inriktningen för EU:s tillväxtarbete och kan summeras i ledorden *smart tillväxt, hållbar tillväxt* och *inkluderande tillväxt*. OECD rekommenderar att de regionala tillväxtstrategierna bör få en starkare roll med tydligt genomförandefokus och detta ska då även omfatta urfolken.

Samerna i Sverige

Samerna är det enda urfolket i Sverige – samt inom EFNS och stora delar av NSPA regionen - och ett av få i Europa. Denna status har samerna eftersom deras traditionella land Sápmi (delar av Norge, Sverige, Finland och Ryssland) varit område för en yttre, statlig kolonisation

och för att de idag är en befolkning i minoritet med språk, kultur, näringar och identitet som skiljer sig från majoritetssamhället. Utvecklingen i Sápmi kan beskrivas både i termer av framgångsrik samverkan och av konflikt. Det är emellertid uppenbart att samernas historia och nutid är komplicerade och till stor del okända processer. Här har forskningen ett stort ansvar och stora möjligheter att förena samhällsnytta med vetenskaplig utveckling samt för att åstadkomma en omfattande internationalisering. Det samiska förvaltningsområdet är en del i att synliggöra den samiska historien och kulturen.

Den samiska kulturen kan betraktas som en av Europas mest okända tillgångar. Den sammanknyter samtid med urtid i en oavbruten kulturkedja, som saknar motsvarighet i världen. Därtill erbjuder den en unik möjlighet att utföra högst angelägna forskningsuppgifter av stort värde för den fortsatta utvecklingen i Sápmi och för urfolk i andra länder.

Samerna har fått sin status som urfolk eftersom deras traditionella land, Sápmi, har koloniserats och för att de idag är en befolkning i minoritet med språk, kultur, näringar och identitet som skiljer sig från övriga samhället. Av FN:s rapportör Paul Hunt, av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, av deras kommitté för rasdiskriminering och av Europarådet har Sverige fått kritik för hur vi hanterar de samiska frågorna. Problemet är emellertid många gånger att vi saknar kunskap för att kunna agera. Vi har aldrig utrett hur kolonisationen egentligen förlöpte, eller hur samerna mår idag. Forskningens samhällsnytta har också ett samiskt perspektiv. Varje år är t.ex. renägare parter i omfattande rättegångar med skogs- och gruvnäringar om rätten att använda land och vatten, här saknas nödvändiga forskningsinsatser. Samernas strävan efter en hållbar utveckling i Sápmi hotas även av snabba miljöförändringar och här kan forskningens insatser bli helt avgörande för utvecklingen. Psykisk ohälsa är idag ett problem för unga samer, renskötaren har Sveriges farligaste yrke och bekymmersamma utflyttningstal är andra omständigheter som gör att man från samiskt håll efterlyser mer och bättre forskning.

Det svenska Sametinget – som både är en statlig myndighet och ett folkvalt Samiskt parlament – har sitt centrum i EFNS regionen (Kiruna), med det övergripande uppdraget att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige.

Samisk och Arktisk forskning i Sverige

Inom EFNSregionen är Umeå universitet sedan lång tid tillbaka - tillsammans med SLU - det starka fästet för samisk forskning i Sverige. Centrum för Samisk forskning är den viktigaste aktören i i Sverige inom forskningsområdet och en exklusiv forskningsmiljö med förutsättningar att agera i de mest kvalificerade internationella sammanhangen. Härifrån leds nätverk som innefattar aktörer nationellt (vid samtliga större universitet), de nordiska länderna (berörda universitet och högskolor) och ett stort antal utländska lärosäten. Forskarna är internationellt framstående och har etablerade kontaktnät i bl a Australien, Ryssland, USA och Kanada.

Det Arktiska forskningscentret ger djupare och bredare kunskaper och ett synliggörande av samernas kultur, samhälle och historia. Resultaten skapar nya utgångspunkter för hälsa, miljö, kultur och folkrätt i Sápmi och därmed också att förbättra förutsättningarna för Skandinavien sista urfolk.

Detta centrum har en internationell profil och utgör ett av de starkaste fundamenten i forskningen om urfolk. Det som vi i Sverige lär oss om samiska förhållanden är nämligen av stort värde för urfolk i andra länder, som länge sett samernas utveckling som en förebild bland annat när det gäller hälsa, organisering och rättigheter. Till exempel är samerna det enda urfolk som har haft en positiv hälsoutveckling och som idag lever lika länge som majoritetsbefolkningen. Detta forskningscentrum för urfolksforskning är därför av stort värde och en ledstjärna, inte bara för Sverige och samerna, utan för urfolk i hela världen.

I Sverige finns extraordinära möjligheter att t.ex. studera utvecklingen, komplexiteten och följderna av kolonisationen. Vi har en forskning som redan idag är internationellt framstående, vi har tillgång till unika forskningsdatabaser och vi har en aktiv samisk medverkan samt flera av de mest lovande yngre forskarna i miljön.

Den befolkningsdatabas som innefattar alla människor som varit bosatta i Sápmi 1750-1900, som drivs vid Demografiska databasen, har inge motsvarighet i världen. Här kan varje individ följas från vaggan till graven, under kolonisationens hela förlopp.

Europeiskt och internationellt centrum för urfolksforskning

Det finns 5 000 urfolk i över 70 länder världen över, sammantaget utgör de närmare 400 miljoner människor. På många håll i världen idag möter de stora svårigheter och blickar vi bakåt kan vi konstatera att åtskilliga urfolk inte längre finns kvar. Det finns ett stort behov av kunskap och internationellt samarbete för att åstadkomma förbättringar för urfolk. Det handlar om möjligheterna till en hållbar och demokratisk utveckling och i vissa fall om möjligheten att överleva och skapa gynnsammare förutsättningar för en positiv utveckling.

Samerna uppfattas ofta som ett positivt exempel av andra urfolk, när det gäller rättigheter, organisering och förväntad livslängd. Deras erfarenheter är således av globalt intresse och den samiska forskningen ges därigenom möjlighet att vara en ledande aktör i sitt internationella urfolkssammanhang. Och samisk forskning måste också agera utifrån samernas status som minoritets- och urbefolkning, vilket placerar dem i en omfattande internationell kontext, där Sápmis belägenhet i det nordliga området, är av särskild betydelse och det finns flera internationella kontexter för forskning och högre utbildning, såsom Nordkalotten, Barentsområdet, det arktiska området, det cirkumpolära området och globalt. Det avser t.ex. även satsningar kring ursprungsfolkens psykosociala livsmiljö och vad rovdjurens närvaro innebär för hälsa, befolkningsutveckling och välbefinnande.

Ursprungsbefolkningar är ett centralt tema för alla och forskningsresultaten är av stor betydelse för att en positiv utveckling ska kunna ske i det i det nordliga området och bidra till den globala förståelsen för och utvecklingen av urfolks situation idag.

Det gör att den samiska forskningen har utmärkta möjligheter att utveckla internationella samarbeten. Redan idag finns ett nätverk med forskare från till exempel Australien, USA, Kanada och Ryssland. Sverige - och i synnerhet EFNS regionen - har utmärkta möjligheter att åstadkomma helt unik Europeisk och internationell urfolksforskning.

EFNS förslag

- Att ett Europeiskt forsknings- och innovationscenter etableras i EFNS/NSPA regionen. Med fokus på Europeisk och internationell urbefolkningsforskning, för hållbar utveckling.
- Att satsningarna på urfolkningsforskning - inom ramen för H2020 - stärks inom alla tre prioriteringarna (Excellent Science, Industrial Leadership och Samhälleliga utmaningar) samt samt Internationellt samarbete.